

Kārlis Žols 1. jūnijs, 2018

Grozījumi likumā par luterisko baznīcu – patiesi fundamentāli

Saeimā iesniegti grozījumi Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas likumā, kuriem ir fundamentāla nozīme – gan attiecībā uz patiesu vēstures aprakstu, gan attiecībā uz okupācijas seku novēršanu.

Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca (LELB) izveidota 1922. gadā, bet 1928. gadā pieņemta tās Satversme. Pēc Otrā pasaules kara un Latvijas okupācijas uz šīs Satversmes pamata savu darbu ārzemēs turpināja Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas (LELBĀL) kā LELB pēctece.

Savukārt padomju okupācijas laikā 1948. gadā luterāņu baznīca Latvijā bija spiesta parakstīt okupācijas varas sagatavotu baznīcas Satversmi. Pēc neatkarības atjaunošanas 1991. gadā LELB ieguva juridiskas personas statusu. Tādējādi tikai nosacīti LELB var tikt uzskatīta par 1928. gada Satversmes mantinieci.

Tādējādi pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu sākumā faktiski bija divas Latvijas luterāņu baznīcas – LELB un LELBĀL. Divas baznīcas ir okupācijas rezultāts.

Mēs kategoriski noraidām Latvijas Evaņģēliski luteriskās Baznīcas likuma papildināšanai piedāvāto preambulas tekstu, kas vēsturi apraksta nepatiesi. Preambulā LELBĀL vispār nav pieminēta, tādējādi piedāvātais teksts ignorē latviešu trimdas un arī LELBĀL eksistenci. Mēs noraidām šādu latviešu tautas šķelšanu.

Otrā pasaules kara un sekojošās okupācijas rezultātā LELB pretēji tās gribai tika sadalīta divās baznīcās, kuras abas turpināja darboties apstākļos, kādus pieļāva dzīve trimdā vai padomju okupācijas režīms. Pirmskara LELB veidoja luterticīgo kopums, kuri bija pauduši savu gribu apvienoties LELB. Tiem luterticīgajiem, kuri kara un okupācijas dēļ pameta Latviju pret savu gribu, un viņu pēcnācējiem, kas trimdā nodrošināja LELB 1928. gada Satversmes un tradīciju nepārtrauktību, ir tikpat lielas tiesības uzskatīt sevi par piederīgiem tai baznīcai, kura darbojās līdz okupācijai, cik tiem luterticīgajiem, kuri savu reliģiju varēja praktizēt Latvijā. Šajā ziņā zīmīga ir LELB izmantotā analogija ar Latvijas Republiku, tikai LELB piemirst, ka atjaunoto Latvijas Republiku veido arī tie pilsoņi, kuri bija Latvijas pilsoņi līdz Latvijas okupācijai un šo personu pēcnācēji – neatkarīgi no viņu pašreizējās dzīvesvietas.

Deviņdesmito gadu sākumā bija panākta abpusēja noruna, ka LELB darbojas Latvijā, savukārt LELBĀL – ārpus Latvijas. 1993. gadā tika izstrādāts abpusējs baznīcu vienotības līgums un kopīgi darbības noteikumi, tomēr vienotību nav bijis iespējams sasniegt. 2006. gadā LELB izveidoja draudzi Īrijā, sekojot Latvijas cilvēkiem, kuri devās uz turieni strādāt. Savukārt Latvijā vairākas luterāņu draudzes izvēlējās iestāties LELBĀL, tādējādi izveidojot LELBĀL Latvijas iecirkni, kuru līdz šim nevarēja reģistrēt, bet Satversmes tiesas nesenis spriedums ļauj secināt, ka Latvijā var juridiski reģistrēt divas evaņģēliski luteriskās baznīcas.

Pirmskara LELB pēctecības jautājums LELBĀL ir nozīmīgs tādēļ, ka tās sastāvā esošajiem luterticīgajiem ir svarīgi saglabāt savu līdz šim uzturēto identitāti ar to baznīcu, kura darbojās līdz Latvijas okupācijai.

Lai gan abas baznīcas ir atšķirīgas, abas saredz savu identitātes pēctecību ar pirmskara LELB, līdz ar to arī tie draudžu locekļi, kas ir izvēlējušies palikt LELBĀL, saglabā savu kā LELB pirmskara baznīcas pēctecību identitāti. Šajā ziņā luterāņu baznīcas Latvijā norāde, ka tie, kas vēlējas atjaunot savu piederību kādai LELB draudzei, pēc atgriešanās Latvijā to ir izdarījuši, nav jēgpilna. Laikā kopš Latvijas okupācijas abas uz pirmskara LELB pamata izveidojušās baznīcas ir darbojušās pēc atšķirīgiem modeļiem (LELBĀL darbojas pēc 1928. gada Satversmes, kas paredz sinodālu (decentralizētu) baznīcas pārvaldes modeli, savukārt luterāņu baznīcas Latvijā spēkā esošā Satversme paredz vairāk episkopālu (centralizētu) baznīcas pārvaldes modeli), turklāt starp abām Baznīcām pastāv vismaz šobrīd nepārvarama viedokļu atšķirība attiecībā uz sieviešu ordināciju.

Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām valsts nedrīkst izdarīt spiedienu uz reliģisko kopienu, lai pret pašas gribu pakļautu to vienai vadībai, tādēļ likuma grozījumi nedrīkstētu radīt tādu situāciju, ka vienai baznīcai – LELB – tiek piešķirtas lielākas tiesības, tādējādi radot citas baznīcas – LELBĀL – locekļiem pamudinājumu pāriet uz LELB.

Attiecībā uz LELB apgalvojumu, ka valsts jau ir atzinusi LELB kā pirmskara luterāņu baznīcas Latvijā tiesisko mantinieci, jānorāda, ka ne līgums starp valsti un LELB, ne arī Latvijas Evaņģēliski luteriskās Baznīcas likums nerisina tiesību pēctecības jautājumu. Savukārt, pieņemot lēmumus atgriezt LELB un LELB draudzēm tām līdz Latvijas okupācijai piederējušos īpašumus, valsts iestādes ir vērtējušas LELB pēctecību vienīgi īpašuma tiesību atjaunošanas kontekstā (uz ko LELBĀL nekad nav pretendējusi). Savukārt jautājumu par to, vai un kādā mērā par luterāņu baznīcas Latvijā tiesību pārmantotāju atzīstama LELBĀL, tās līdz šim nekad nav vērtējušas.

No iepriekš sacītā izriet tas, ka valsts atbildība būtu likumā ierakstīt, ka LELBĀL un LELB abas ir 1922. gadā dibinātās Baznīcas mantinieces. Tāpat pēctecību lokā jāieskaita arī Latvijas evaņģēliski luteriskās vācu draudzes.

Savukārt abu baznīcu atbildība būtu veidot LELB un LELBĀL diskusiju par pēdējiem 25 gadiem, pārrunāt vērtības, kurām luterāņi Latvijā seko. Tieši 1928. gada Satversmes kontekstā jādiskutē arī par šā gada aprīlī piedāvātajām fundamentālajām izmaiņām LELB likumā.

Saeimai būtu jāizvērtē, kuri ir baznīcas iekšējie jautājumi un par kuriem reliģiskās dzīves jautājumiem ir kompetenta lemt valsts. Tāpēc Saeimā iesniegtie Latvijas Evaņģēliski luteriskās Baznīcas likuma grozījumi ir tiešām fundamentāli gan pašai baznīcai, gan visai sabiedrībai. Par tiem ir nopietni jādiskutē un to darīt jāaicina arī vēsturnieki, konstitucionālie juristi, Eiropas tiesību eksperti, politologi. Tikai pēc diskusijām būtu jāpieņem lēmums par grozījumu saturu un tālāku virzīšanu Saeimā.

Autors ir Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas ārpus Latvijas Latvijas iecirkņa prāvests Kārlis Žols.